

J A M A N

گرامیداشت دهمین سالگرد شهادت دانشمند برجسته پارسای بی ادعا و سردار عالیقدر سرلشکر پاسدار شهید حسن تهرانی مقدم

از جمله آن گسترش عدل و آزادی‌های مشروع است. اما اینکه قوه قضائیه مکلف است حقوق و آزادی‌ها را تامین و افراد را خلاف قانون یا در خلاف قانون مورد تعقیب قرار ندهد، کافی نیست بلکه دستگاه قضا و دادرسی عادلانه لازم است که ملاک عمل آن قانونی مبتنی بر اعتبار، اعتماد و احترام به حقوق و آزادی‌های فردی و اجتماعی باشد. «او اضافه می‌کند: «دستگاه قضا مکلف است همه حقوق و آزادی‌های سیاسی را در دادرسی عادلانه مورد توجه قرار دهد، یعنی افراد را از حق دسترسی به دادگاه و دادسرا یا حق دفاع محروم نکند. از بازداشت خودسرانه و غیرقانونی اشخاص اجتناب کند و... که نتیجه همه این موارد دادرسی عادلانه خواهد بود. «این وکیل دادگستری درباره اینکه آیا دستگاه قضا در تحقق دادرسی عادلانه به شکلی که ذکر شد موفق بوده است یا خیر می‌گوید: «قوه قضائیه در این راستا تلاش کرده و تا حدودی هم موفق بوده اما موارد بسیاری از عدم موفقیت، عدم شفافیت و نقض و نقض در عملکرد او هم مشاهده می‌شود. «او به استقلال دستگاه قضایی بر اساس اصل ۵۷ قانون اساسی اشاره می‌کند: «قوه قضائیه باید بتواند مستقل از سایر قوا و ضابطین دادرسی عادلانه را محقق کند. اما اگر به جای اینکه ضابطین تحت امر مقام قضایی باشند، آنها بر مقام قضایی تسلط یابند، دادرسی عادلانه دچار آسیب می‌شود. آقای اژه‌ای درست گفته‌اند که بخشی از مشکلات به دلیل نقض در قانون است اما بخشی دیگر هم ناشی از عدم شفافیت و غلبه سیاست‌زدگی و نگاه امنیتی به حقوق و آزادی‌هاست. برای رفع این معضلات علاوه بر طرح معضلات توسط رئیس دستگاه قضایی آسیب‌شناسی هم لازم است. مثلاً باید بررسی شود که چرا آرای صادره در پرونده‌های امنیتی چنین وضعیتی دارند یا به چه علت متهمان امنیتی و سیاسی باید زمان طولانی در بازداشت موقت باشند و... باید این چرایی‌ها به پاسخ رسیده و درباره آنها در سطوح کلان ساختار سیاسی وفق ایجاد شود. متأسفانه در حال حاضر این وفق وجود ندارد.»

بیات به مشکلات ناظر بر قوانین هم اشاره می‌کند: «به عنوان مثال ۴۶ سال از حاکمیت نظام جمهوری اسلامی می‌گذرد اما هنوز شعبی از دادگاه‌های انقلاب مبادرت به امضای آموال می‌کنند. بعد از ۴۶ سال نیازمند ثبات در مفهوم مالکیت هستیم. اگر قرار باشد دولت به راحتی اموال را مصادره کند میل به کار و تولید مشروع و قانونی و سرمایه‌گذاری خارجی کاهش می‌یابد که نتیجه آن همین وضعیت اقتصادی فعلی است. باید زمان نوشتن برنامه توسعه مسئله مالکیت را حل کنیم. در واقع باید مشخص شود که معیار تشکیل پرونده چیست. آیا قانونی و در چهار چوب حقوق و آزادی‌ها است؟ از سوی دیگر با وضع قوانینی که به نادیده گرفتن حقوق و آزادی‌های شهروندان می‌انجامد، نمی‌توان انتظار حل مشکلات را داشت. این روند به تضعیف دستگاه قضایی منجر می‌شود.»

بیات در پاسخ به این سوال که طرح این معضلات در مقابل نمایندگان خبرگان رهبری چه تاثیری در حل این مشکلات دارد؟ می‌گوید: «وظیفه مجلس خبرگان در قانون اساسی نظارت بر عملکرد مقام رهبری از حیث بقاء شرایطی است که برای تصدی این مقام در قانون اساسی تعیین شده. بنابراین مجلس خبرگان باید نهادهای سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی را که تحت کنترل مقام رهبری هستند، رصد کند. رئیس قوه قضائیه هم منصوب مقام رهبری است بنابراین عملکرد او و دستگاه قضا می‌تواند که تحت نظارت مجلس خبرگان قرار گیرد. یعنی مجلس خبرگان از حیث احراز تداوم تدبیر و مدیریت و عدالت مقام رهبری می‌تواند عملکرد قوه قضائیه را رصد کند اما متأسفانه بنا به دلایل متعددی این نظارت ضعیف شده است. مجلس خبرگان می‌گوید ما حق نداریم بر عملکرد نهادهای تحت نظارت و کنترل مقام رهبری نظارت کنیم یعنی یک برداشت دیگری دارد.»

این استاد دانشگاه بیان می‌کند: «اگر فرض کنیم که آقای اژه‌ای از مجلس خبرگان تقاضای استرداد کرده و به‌طور مثال از غلبه نهادهای اطلاعاتی امنیتی بر استقلال دستگاه قضا گلایه کرده است، این موضوع وجود دارد که مجلس خبرگان این مسئله را مرتبط با خود نمی‌داند. باید به این موضوع توجه کرد که ریاست قوه قضائیه اختیارات بسیار وسیعی دارد که با استفاده از آنها می‌تواند اصلاحات لازم را مستقیم و غیرمستقیم اعمال کند. اصول ۱۵۶ و ۱۵۷ قانون اساسی هم این اختیار را به او داده است. به هر حال ابراز این مشکلات توسط رئیس قوه قضائیه نکته مثبتی است که امیدواریم گوش شنوایی هم برای آن باشد.»

۵ ر ا زیر سوال ببرند اما چمران به صراحت گفت: «در کمیسیون ماده پنج اصلاً پرونده بافت فرسوده نمی‌آید چرا که ریزدانه است.»

پرویز سروری، نایب رئیس شورای اسلامی شهر تهران نیز در مخالفت خود این طرح گفت: «ورود شورای شهر به این میحث در حیطه اختیارات ما نیست. ما نمی‌توانیم قانون مجلس را به صرف اینکه دبیرخانه آن زیر نظر شهرداری است محدود کنیم؛ این شهردار است که دبیرخانه کمیسیون ماده ۵ را مدیریت می‌کند نه شهرداری. ما خودمان با دست خودمان این امکان را که به شهرداری تهران محول کردند محدود می‌کنیم. این موضوع تحت عنوان دبیرخانه‌عملادور زدن قانون است و قطعاً نظر قانون‌گذار نامین نخواهد شد.»

مهدی افراریان، رئیس کمیته حقوقی شورای اسلامی شهر تهران نیز در موافقت با این طرح، تأکید کرد: «اتفاقی که امروز در حال رخ دادن است، متأسفانه ایجاد ترفیقه‌های سرسام‌آور در برخی مناطق تهران است که ناظر به موضوع صدور مجوزهای بلندمرتبه‌سازی در برخی مناطق خاص شهر تهران است؛ چرا ما می‌خواهیم چشم‌مان را بر واقعیت‌های محرز ببندیم؟»

عضو شورای تهران در ادامه به مخالفان پاسخ داد: «عضای کمیسیون ماده ۵ متشکل از معاونان و زواری افرادی به نمایندگی از آن‌ها هستند اما دبیرخانه این کمیسیون در داخل شهرداری است؛ پرسنل آن از نیروهای شهرداری هستند و مادر قبال آن مسئولیت داریم. هدف این طرح انتظام بخشی و شفافیت است که به پرسش‌های مطرح شده درباره عملکرد این کمیسیون پاسخ می‌دهد. برخلاف سخنان آقای مظفر سوالاتی که درباره عملکرد این کمیسیون مطرح می‌شود درباره املاک در شست‌دانه و بالای محور انقلاب است.»

محمد آخوندی، رئیس کمیسیون برنامه و بودجه شورای شهر تهران اما خواست: «موضوعات طوری مطرح نشود که اگر کسی با این طرح مخالفت داشت، یعنی با شفافیت مخالفت دارد.»

با آن که حامیان را کانی نمی‌خواستند این طرح به رای گیری برسد اما در نهایت به رای گیری رسید و مصوب شد. در نهایت این مصوبه با حد اکثر آرا به تصویب رسید.

مسئولین بازداشتگاه از سوی ضابطین و مراجع امنیتی خلاف صریح قانون و نقض آشکار و جدی مبانی حقوق کیفری و حقوق شهروندی است. در هیچ نظام حقوقی چنین بدعتی دیدنی نیست. حتی تصور چنین سوءجریانی را باید از ذهن‌ها زدود. مراجع امنیتی و سیاسی چنانچه دلایل و مدارکی دایر بر وقوع بزه سیاسی، امنیتی، اخلاق در نظام اقتصادی و... دارند، ناچارند یافته‌های خود را با گزارش روشن و مستدل در اختیار مرجع صلاحیت‌دار قضایی قرار دهند و در این چرخه حتی صلاحیت ارزیابی مستندات خود و انجام کارشناسی در روند تحقیقات را ندارند زیرا معایر اصل بنیادین «جلوگیری از تعارض منافع» و حفظ بی‌طرفی است. «موسوی این را هم می‌گوید که اعتبار بخشی به مدارک پیدا شده و ضرورت فراخوان و دستگیری متهم و بالمآل اعمال مقررات دادرسی بر او در گرو تشخیص مقام قضایی صالح است: «زدایش یک بدعت نادرست در این راستا گریزناپذیر است و آن اینکه اگر ضابطین و عوامل مستقر در مراجع امنیتی و حفاظتی عهددار کارشناسی در پرونده‌هایی از جمله به موضوع جرایم امنیتی و اخلاق در نظام اقتصادی شوند بسیار نادرست و خلاف موازین قانونی است و قاضیان محترم دادسرا نباید ارزیابی مدارک و دریافت یافته‌های فنی را به آنها که خود در قامت مدعی و گزارش دهنده یک طرف ماجرای کیفری هستند، واگذار کنند.»

به گفته این استاد حقوق، پایبندی به این معیارها و ضابطه‌ها نظام حقوقی و قضایی ما را آبرومند، استاندارد و مردم‌مدار می‌سازد و در پیش و ارزیابی همگانی نشان و نماد درستی را بر عملکرد مجموعه حاکمیت می‌گذارد: «اظهار عقیده شفاف و روشنگر رئیس قوه قضائیه در خصوص نارسایی و ابهام در جریان تعقیب و گریز شهروندان و نقض حقوق شهروندی از این بستر و نیز بازداشت‌های غیرقانونی و دور از نظارت مراجع قضایی، ستودنی و در خور تأمل است. اگر تزیینانه به رفتار ایشان توجه شود از همان آغازین روزهای ریاست سرکشی و هشداردهی به مراجعی در دستور کار او قرار گرفت که بیش از دیگر مراجع در مظان چنین اتهامی بودند. من کنجکاوانه رفت و آمد و موضع‌گیری ایشان را بررسی می‌کنم و متأسفانه بر این پندار یافشاری می‌کنم که: رئیس فعلی دستگاه قضا به‌رغم نقدهای جدی معطوف به شخص و دستگاه متبوع اما یک رئیس ایستاده و راغب به کنشگری در میدان است و بر خلاف همه همتایان قبلی خود ایستاد و مسئول نشسته نیست. بر همین راستا موضع‌گیری شفاف و آزادمنشانه برابر مطالب و ناهنجاری‌های مشهور را ابراز می‌کند.»

▼ مجلس خبرگان و رفع معضلات دستگاه قضا

حسین بیات، وکیل دادگستری و استاد حقوق

اساسی اما اظهارات اژه‌ای را با نگاهی به قانون اساسی کشور بررسی می‌کند: «در اصول متعددی از قانون اساسی درباره حقوق ملت و به‌ویژه به میحث مربوط به دادرسی‌های کیفری اشاره و دستگاه حاکمیت و به‌ویژه دستگاه قضایی مکلف شده است که کرامت انسانی و حقوق شهروندی، بشری، اخلاقی و شرعی انسان ایرانی را رعایت کند.»

او به اصول ۱۹، ۲۰، ۲۱، ۲۲، ۲۳ و ۲۴ قانون اساسی هم اشاره می‌کند. اصولی که هر یک از آنها توصیف‌کننده یکی از حقوق شهروندان و نگاه ساختار سیاسی کشور به این حقوق است: «از سوی دیگر اصل ۳۲ که مستقیماً موضوع بحث ماست تأکید می‌کند که هیچ‌کس را نمی‌توان دستگیر کرد مگر به حکم و ترتیبی که قانون معین می‌کند. اصل ۳۴ هم تأکید می‌کند که دادخواهی حق مسلم هر فرد است و هرکس می‌تواند به منظور دادخواهی به دادگاه‌های صالح رجوع کند. همه افراد حق دارند اینگونه دادگاه‌ها را در دسترس داشته باشند. اصل ۳۶ هم می‌گوید که حکم به مجازات و اجرای آن باید تنها از طریق دادگاه صالح و به موجب قانون باشد. اصل ۳۷ هم تأکید می‌کند که اصل برائت است و هیچ‌کس از نظر قانون مجرم شناخته نمی‌شود مگر اینکه جرم او در دادگاه صالح ثابت شود.»

به گفته این استاد حقوق صیانت، حفاظت و استقرار این حقوق جزء تکالیف ساختار سیاسی است که در قالب تفکیک قوا بخش مهمی از این وظیفه به قوه قضائیه سپرده شده است؛ موضوعی که در اصل ۱۵۶ قانون اساسی مورد تأکید قرار گرفته است: «قوه قضائیه عهددار وظایفی است که

از فناوری‌های نوین امیدواریم بتوانیم تحولی شگرف و عمیق در حوزه دبیرخانه کمیسیون ماده ۵ در شهرداری تهران شاهد باشیم. پیش‌بینی می‌شود در صورت تصویب این طرح در شورای عالی، یک الگویی برای کل کشور خواهد شد.»

▼ مخالفان و موافقان شفافیت

میش مظفر، عضو کمیسیون برنامه و بودجه در مخالفت با این طرح گفت: «کمیسیون ماده ۵ همانطور که می‌دانید یک ترکیب فرادست دارد و نهادهای مختلفی را در بر می‌گیرد. یعنی قانونگذار یک رکن متفاوت با تصمیم‌گیری شورا و شهرداری تعیین کرده است. [...] در طرح تفصیلی برای برخی از رسته‌ها قاعده‌گرایی‌های سختگیرانه لحاظ شده که اگر کمیسیون ماده ۵ در آن‌ها مداخله نکند هیچ‌گاه آن بافت فرسوده و ناکارآمد مرتفع نخواهد شد. اینکه منافع عمومی چیست و چه تعارضی با منافع خصوصی دارد بحث پیچیده‌ای است. در حوزه توپل پیچیده و طولانی که اتفاقاً دالان تنگ و باریکی در نظر گرفته شده، به نظر من مفسده‌هایی بی شماری ممکن است در وضعیت جدید حادث شود. مشاورین و مهندسی‌تکی که امضای طلایی دارند نکاتی را برای شهر تمیز خواهند کرد و این مسئله تکلیف پرونده‌ها را تحت تأثیر قرار خواهد داد. این در اختیار شورا نیست و باید نسبت به کلیات آن بحث و بررسی صورت بگیرد.»

مهدی چمران، رئیس شورای شهر تهران اما از موضع جدیدی به این طرح نگاه کرده و با اعلام اینکه این طرح به نفع مردم است و در دوره ما محقق نخواهد شد، تأکید کرد: «این طرح برای آیندگان تدوین می‌شود که مشکلی برای آنها ایجاد نشود؛ ما برای خودمان چیزی نمی‌خواهیم و در مورد آینده شهر سخن می‌گوییم؛ از همین رو با وجود اینکه این طرح در دوره ششم اجرایی خواهد شد دوستان فکر نکنند که روند کند می‌شود و منافی ایجاد خواهد شد. قطعاً اجرای این موضوع در دوره فعلی شهرداری هم میسر نخواهد شد. در حقیقت رئیس شورای شهر تهران خیال شهرداری و مخالفان را راحت کرد تا با فراغ بال به این طرح رای بدهند اما در میان سخنانش حربه مخالفان طرح را خنثی کرد. مخالفان تصمیم داشتند به اسم بافت فرسوده طرح شفافیت در کمیسیون ماده